

Međunarodni pakt o
građanskim i političkim
pravima

Unaprijed poslata
neredigovana verzija

Distr.: Opšta
5. april 2017. godine

Original: Engleski

Komitet za ljudska prava

Mišljenje usvojio Komitet u skladu sa članom 5 (4) Fakultativnog protokola, a odnosi se na predstavku br. 2206/2012*,**

<i>Podnosioci:</i>	Vide Lale i Milojka Blagojević (koje zastupa TRIAL – Track Impunity Always)
<i>Navodne žrtve:</i>	Autori predstavke i njihove majke, Anđa Lale, odnosno Staka Popović
<i>Država potpisnica:</i>	Bosna i Hercegovina
<i>Datum podnošenja predstavke:</i>	26. septembar 2012. godine (prvi podnesak)
<i>Referentni dokument:</i>	Odluka donesena na osnovu člana 97. Poslovnika Komiteta Državi potpisnici dostavljena 20. novembra 2012. godine (nije izdata u formi dokumenta)
<i>Datum usvajanja mišljenja:</i>	17. mart 2017. godine
<i>Pravna stvar:</i>	Svojevoljno ubijanje, nestanak i pravni lijek
<i>Procesna pitanja:</i>	Nema
<i>Materijalna pitanja:</i>	Pravo na život; okrutno, nehumano ili ponižavajuće postupanja ili kažnjavanja; pravo na privatnost; pravo na porodični život; pravo na djelotvoran pravni lijek
<i>Članovi Pakta:</i>	2, stav 3; 6; 7; 17; i 23, stav 1.
<i>Članovi Fakultativnog protokola:</i>	2

* Usvojeno na 119. zasjedanju Komiteta (6. mart – 29. mart 2017. godine).

** Sledeći članovi Komiteta su učestvovali u razmatranju ove predstavke: Tania María Abdo Rocholl, Yadh Ben Achour, Ilze Brands Kehris, Ahmed Amin Fathalla, Olivier de Frouville, Christof Heyns, Yuji Iwasawa, Bamariam Koita, Marcia Kran, Duncan Laki Muhumuza, Mauro Politi, José Manuel Santos Pais, Anja Seibert-Fohr, Yuval Shany i Margo Waterval.

1. Autori predstavke su gđin Vide Lale i gđa Milojka Blagojević, državljani Bosne i Hercegovine, rođeni 3. juna 1949. godine, odnosno 1. jula 1949. godine.

Gđin Lale podnosi predstavku u svoje ime i u ime svoje majke gđe Anđe Lale, državljanke Bosne i Hercegovine, rođene 7. jula 1907. godine. Gđa Blagojević podnosi predstavku u svoje ime i u ime svoje majke gđe Stake Popović, državljanke Bosne i Hercegovine, rođene 26. januara 1919. godine. Autori tvrde da su gđa Lale i gđa Popović žrtve svojevolijskog pogubljenja izvršenog 1992. godine i da su njihovi posmrtni ostaci kasnije pomjerani i sakriveni. Kao posljedica toga, sudbina i mjesto gdje se nalaze gđa Lale i gđa Popović su i dalje nepoznati. Autori tvrde da je Bosne i Hercegovine prekršila član 6. u vezi sa članom 2, stav 3. Pakta u vezi sa gđom Lale i gđom Popović. Takođe tvrde da su i oni sami žrtve kršenja njihovih prava iz članova 7, 17. i 23, stav 1. u vezi sa članom 2, stav 3. Pakta. Autore zastupa organizacija TRIAL (Švajcarsko udruženje za borbu protiv nekažnjivosti). Fakultativni protokol je za Državu potpisnicu stupio na snagu 1. juna 1995. godine.

Činjenično stanje kako su ga predstavili autori predstavke

2.1 Događaji su se odigrali u toku oružanog sukoba koji se vodio oko nezavisnosti BiH. Prije nego što je oružani sukob počeo, gđa Popović je živjela u Tošićima, Opština Trnovo, Kanton Sarajevo, sa svojim suprugom gđinom Svetkom Popovićem, i jednim od njenih sinova. Gđa Lale je živjela u Istočnom Sarajevu sa svojim sinom, gđinom Vide Lale.

2.2 Gđa Lale je početkom jula 1992. godine otišla u posjetu svome sinu, gđinu Rajku Lale, koji je živio u Šišićima, jednom selu u Opštini Trnovo, sa namjerom da tamo ostane deset do 15 dana.

2.3 Opština Trnovo je 11. juna 1992. godine proglašena ratnom zonom i našla se na poprištu borbe između Vojske Republike Srpske i Zelenih beretki.¹ Kada je bosanska vojska napala Šišiće, gđa Lale, gđin Rajko Lale i supruga i kćerka gđina Rajka Lale su pobjegli u Trnovo. Mnogi građani su pobjegli iz Trnova prilikom drugog napada na ovaj gradić sredinom jula 1992. godine. Gđa Lale, gđa Popović, gđin Popović, gđin Rajko Lale i još četvoro ljudi je pobjeglo u selo Širokari, koje se nalazi na teritoriji Opštine Trnovo, i sklonilo se u jednu praznu vikendicu.

2.4 Dok su pripremali večeru u vikendici 2. augusta 1992. godine, gđin Rajko Lale je čuo i vidio desetak bosanskih vojnika² kako prilaze vikendici. U vikendici je bilo svih osam ljudi koji su se tu sklonili, osim gđina Svetka Popovića koji je otišao da potraži hranu u blizini. Kada je gđin Rajko Lale shvatio da vojnici samo što nisu došli do vikendice, iskočio je kroz prozor i sakrio se u grmlju blizu vikendice. Ostao je skriven cijelu noć i vidio je da su vojnici zapalili vikendicu. Pretpostavio je da su svi ljudi u vikendici izgorjeli unutra. Gđu Lale, gđu Popović i još četvoro ljudi koji su sa njima bili u vikendici više niko nikada nije vidio.

2.5 Sledećeg jutra je gđin Rajko Lale izašao iz svog skrovišta i vidio da je vikendica bila potpuno spaljena. Nije mogao naći nikakva tijela unutra. Izgledalo je kao da su vojnici odveli sve ljude koji su bili u vikendici. Bio je psihološki traumatiziran događajima i pobjegao od vikendice prema selu Šišići. Nije mogao da uđe u selo jer su ga bili opkolili vojnici Armije RBiH. Istog dana ga je ta vojska zarobila i odvela u Bogatiće,

¹ Autori se pozivaju na predmet *Bundalo Ratko i ostali* (X-KRž 07/419), Sud Bosne i Hercegovine, Presuda u prvoj instanci, 21. decembar 2009, str. 65. Zelenim beretkama se takođe naziva bosanska paravojna formacija, *Krajisnik*, Presuda Haškog suda, IT-00-39-T, 27. septembar 2006. godine, str. 6.

² Autori ne daju dodatne informacije o tome kojoj oružanoj jedinici su vojnici pripadali.

gdje je bio ozbiljno pretučen i držan u pritvoru oko deset do 15 dana. Nakon toga je prebačen u Godinju, Opština Trnovo, gdje je zadržan skoro mjesec dana. Kasnije je poslat u zdravstvenu ustanovu, nakon čega je prebačen u policijsku stanicu u kojoj je bio podvrgnut prisilnom radu. U novembru 1992. godine, pušten je na slobodu u okviru razmjene zarobljenika između vojske bosanskih Srba i bosanske armije.

2.6 Kasnije istog mjeseca, gdina Rajka Lale je posjetio njegov brat gospodin Vide Lale da ga obavijesti o tome šta se dogodilo. Gospodin Vide Lale nije dobijao nikakve informacije o svojoj majci nakon što ju je ostavio u kući gdina Rajka Lale početkom jula 1992. godine. Nekoliko dana nakon što je saznao o nestanku svoje majke, gospodin Vide Lale je prijavio njen nestanak Međunarodnom komitetu Crvenog krsta (MKCK) na Palama. Nije dobio nikakve pismene potvrde o prijavi u to vrijeme. Međutim, 9. avgusta 2004. godine je primio pismo od Centralne agencije za traženje MKCK-a u Sarajevu, u kojoj se potvrđuje da je zahtjev za traženje gđe Lale podnesen i da je slučaj otvoren. Do danas se u MKCK-ovoj bazi podataka o obnavljanju porodičnih veza gđa Anđa Lale vodi kao "nestala".

2.7 Gđa Blagojević navodi da je u julu 1992. godine živjela u srpskom dijelu Sarajeva. Nije mogla ići u Trnovo zbog sigurnosne situacije i nedostatak funkcionalnog sistema komunikacije. Zbog toga nije znala ništa o tome šta se dešavalo gđi Popović, njenoj majci, do 30. jula 1993. godine, kada je uspela da posjeti Trnovo, zajedno sa svojom porodicom. Gore u Trnovu su joj ljudi koji tamo žive rekli da su njen otac i brat ubijeni i da joj je majka nestala. U septembru 1993. godine su je ljudi iz Trnova obavijestili da su u augustu 1992. godine prilikom transfera u pritvorsku jedinicu u Kalinoviku vidjeli čovjeka kako visi sa stabla u blizini vikendice, gdje su se njeni roditelji bili sklonili. U septembru 1993. godine, dok je tražio očevo tijelo, brat gđe Blagojević, gđin Dragan Popović, je slučajno pronašao cipelu oko jedan kilometar od vikendice i vidio svježe prekopano tlo u blizini. Grebanjem površine je došao do očevog tijela koje je bilo umotano u deku. Tijelo je ekshumirano i patolog je zaključio da je gđinu Svetku Popoviću lobanja bila razbijena i da je poslije toga obješen. Tijelo gdina Svetka Popovića je sahranjeno u Trnovu nekoliko dana kasnije.

2.8 Uskoro nakon toga je gđa Blagojević razgovarala sa jednom ženom³ koju su bosanske snage držele u jednoj kući u Širokarima u augustu 1992. godine. Ta žena je tada tražila od komandanta bosanskih snaga u tom području da bude prebačena u vikendicu u kojoj su boravile gđa Lale i gđa Popović. Komandant je odgovorio da ona ne može da ide u tu vikendicu jer su svi ljudi iz nje mrtvi.

2.9 Gđa Blagojević je krajem 1993. godine prijavila gđu Popović kao nestalu osobu MKCK-u na Grbavici. U aprilu 1996. godine je njen nestanak prijavila MKCK-u na Illidži. Njen brat je takođe prijavio svoju majku kao nestalu osobu MKCK-u na Illidži u aprilu 1994. godine. Nisu dobili pisane potvrde o prijavama. Dana 18. decembra 2003. godine, gđa Blagojević je dobila dopis Centralne agencije za traženje MKCK-a u Sarajevu, u kojoj se potvrđuje da je zahtjev za traženje gđe Popović podnešen i da je slučaj otvoren. Do danas se u MKCK-ovoj bazi podataka o obnavljanju porodičnih veza gđa Popović vodi kao "nestala" osoba.

2.10 Gđa Blagojević je u ljeto 1995. godine srela gdina Rajka Lale⁴ koji joj je rekao šta se dogodilo u vikendici.

2.11 Zbog teške sigurnosne situacije za vrijeme oružanog sukoba i vlastite teške materijalne situacije, autori predstavke i njihove porodice su imale poteškoća u pribavljanju informacija o tome gdje se gđa Lale i gđa Popović nalaze. Jedina funkcionalna domaća institucija za nestale osobe do kraja sukoba 1995. godine je bila

³ Žena koja je dala informaciju gđi Blagojević je umrla krajem rata.

⁴ Gđin Rajko Lale je preminuo u maju 2011. godine.

Državna komisija Bosne i Hercegovine za traženje nestalih osoba, koja je bila ograničena na dijelove Sarajeva pod bosanskom kontrolom. Kao posljedica toga, autori nisu imali pristup ovoj instituciji.

2.12 Zbog toga što domaće institucije koje su uspostavljene nakon mirovnog sporazuma nisu bile u stanju da odmah rješavaju pitanje nestalih osoba, autori predstavke zajedno sa rodbinom drugih osoba nestalih na području Trnova formiraju NVO pod nazivom Udruženje porodica nestalih osoba Sarajevsko-romanijske regije (Udruženje) 2001. godine. Autori predstavke pokreću krivični postupak u vezi sa sudbinom njihovih majki preko ove NVO. Udruženje, uz pravnu podršku Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, 2001. godine podnosi kolektivnu tužbu Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) o navodnim ratnim zločinima u Trnovu. Tužba obuhvata i navode o svojevrijem ubijanju gđe Lale i gđe Popović i naknadnom prikrivanju njihovih posmrtnih ostataka. Krajem 2001. godine, tužba je prebačena iz MKSJ-a Tužilaštvu Bosne i Hercegovine sa oznakom "A", što znači da je predmet odobren za suđenje i da treba biti prioritet. Predmet je 2002. godine prebačen Okružnom tužilaštvu u Lukavici, Istočno Sarajevo, a 2003. godine slučaj je ponovo prebačen Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, gdje je ostao do danas. Predsjednik Udruženja je 2002. godine dao izjavu tužiocu koji vodi slučaj, a 2008. godine su autori predstavke, zajedno sa Rajkom Lale, učinio to isto. Predsjednik Udruženja se sastao sa tužiocem dva puta 2008. godine, jednom u septembru 2009. godine i jednom 2010. godine, kako bi dobio informacije o napretku slučaja, ali je samo sobio obavještenje da je slučaj u toku. Dana 19. septembra 2012. godine, autori su poslali pismo Tužilaštvu tražeći informacije o najnovijim događanjima i napretku koji je Tužilaštvo učinilo na predmetu. Nikakav odgovor nisu dobili. Prema tome, u vrijeme kada su autori podnijeli ovu predstavku Komitetu, je bilo prošlo više od 11 godina od kada su podnijeli svoje tužbe nacionalnim vlastima, a da nisu dobili nikakvu informaciju o statusu predmeta. Autori predstavke tvrde da ih nedostatak informacija o koracima preduzetim u predmetu navodi na sumnju da u stvari nisu preduzete nikakve aktivnosti niti je napravljen bilo kakav napredak.

2.13 Gđa Blagojević je krajem 2003. godine poslala zahtjev za potvrdu registracije gospođe Popović kao nestale osobe Kancelariji Republike Srpske za traženje nestalih i zarobljenih lica. Dana 15. decembra 2003. godine, dobila je potvrdu u kojoj se navodi da je gđa Popović prijavljena kao nestala u svrhu "regulisanja prava porodice propisanih zakonom", zajedno sa kartonom nestale osobe za njenu majku. Nije dobila nikakve druge informacije iz Kancelarije. Dana 29. juna 2004. godine, gđin Vide Lale je dobio istu takvu potvrdu i karton za svoju majku.

2.14 Autori predstavke, koje je zastupalo Udruženje, su 2004. godine podnijeli apelaciju Ustavnom sudu navodeći različite povrede prava članova udruženja u vođenju predmeta njihovih nestalih srodnika. U odluci od 13. jula 2005. godine, Ustavni sud je utvrdio da su prava autora predstavke da ne budu podvrgnuti mučenju ili neljudskom i ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, kao i njihovo pravo na privatni i porodični život⁵ povrijedili Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine pri rješavanju slučajeva nekoliko nestalih osoba, uključujući i slučajeve gđe Lale i gđe Popović.

2.15 Ustavni sud je odredio da su autori predstavke oslobođeni uslova iscrpljivanja pravnih lijekove pred bh nižim sudovima i sebe oglosio kao instituciju nadležnu za ovaj predmet jer

⁵ U skladu sa članovima 2.3 (b) i 2.3 (f) Ustava i članovima 3. i 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

"podnositelji zahtjeva nemaju na raspolaganju učinkovit i odgovarajući pravni lijek za zaštitu svojih prava". Odlučujući o meritumu Sud je utvrdio da su se nestanci dogodili na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine i istakao da Federacija ima obavezu da istraži prijave nestanka na svojoj teritoriji, ali nije dostavila ni jednom podnosiocu apelacije individualne informacije o tome šta se dogodilo članovima njihovih porodica. Ustavni sud je utvrdio da je Federacija morala imati neke informacije na raspolaganju o prijavama nestanka rodbine podnosioca predstavke, koji nisu dostavljene podnosiocima apelacije. Sud smatra da je ova činjenica dovoljna "da se zaključi da nadležni organi u Federaciji BiH bez evidentnog i razumnog opravdanja odbijaju da aplikantima daju informacije koje imaju o nestalim osobama." Sud je naredio svim relevantnim bh institucijama da dostave sve dostupne i raspoložive informacije koje se odnose na žrtve koji su nestale tokom sukoba najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema odluke Suda. Takođe je naredio, kao što je navedeno u Zakonu o nestalim osobama iz 2004. godine, da se osnuju Institut za nestale osobe, Fond za podršku porodicama nestalih osoba u Bosni i Hercegovini i Centralna evidencija nestalih osoba u Bosni i Hercegovini

2.16 Ustavni sud nije donio nikakvu odluku o pitanju naknade, s obzirom da je ona obuhvaćena odredbama Zakona o nestalim osobama u vezi sa "finansijskom podrškom", kao i osnivanjem Fonda za podršku porodicama nestalih osoba. Autori predstavke tvrde da odredbe o finansijskoj podršci još nisu provedene i da još uvijek nije uspostavljen fond. Kako vlasti još nisu postupile po nalogu Ustavnog suda, predsjednik Udruženja je poslao žalbu Sudu 6. februara 2006. godine, u ime autora i ostale rodbine žrtava.

2.17 Dana 20. i 28. februara 2006. godine, Komisija za nestale osobe Federacije Bosne i Hercegovine je poslalo dva dopisa, gđinu Vidi Lale i gđi Blagojević navodeći da su pretražili svoje evidencije i došli do zaključka da se gđa Lale i gđa Popović vode kao nestale osobe. U dopisu u vezi gospođe Lale se pogrešno navodi da je nestala 2. avgusta 1993. godine. U pismima se dalje navodi da niko od članova porodice nije kontaktirao državnu i federalnu komisiju i traži se da te institucije budu kontaktirane. Dalje je navedeno u dopisima da je Komisija prosljedila dopise Federalnom ministarstvu pravde i svim kantonalnim ministarstavima unutrašnjih poslova tražići informacije od njih o gđi Lale i gđi Popović. Autori predstavke nisu dobili nikakvu informaciju o ishodu zahtjeva upućenih ministarstvima do danas.

2.18 Nakon žalbe koju je predsjednik Udruženja poslao Ustavnom sudu u vezi neizvršenja odluke Ustavnog suda od 13. jula 2005. godine, Sud je utvrdio 27. maja 2006. godine da odluka nije u potpunosti izvršena. Ustanovljeno je da su sve dostupne informacije dostavljene autorima predstavke, ali da su vlasti propustile da uspostave Institut za nestale osobe, Fond za podršku porodicama nestalih osoba i Centralnu evidenciju nestalih osoba u skladu sa Zakonom o nestalim osobama. Kao rezultat toga, odluka je dostavljena Tužilaštvu. Do danas, međutim, niko nije procesuiran za neizvršenje odluke Suda.⁶

2.19 Dana 31. marta 2010. godine, Savez udruženja porodica zarobljenih i nestalih osoba Republike Srpske uputio je dopis Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Vladi Federacije Bosne i Hercegovine u kome traži izvršenje, između ostalih odluka, odluke Ustavnog suda od 13. jula 2005. godine.

⁶ Prema članu 239. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 2003. godine, neizvršenje odluke Ustavnog suda predstavlja krivično djelo.

U dopisu traži od nadležnih organa da dostave sve informacije o okolnostima nestanka osoba srpskog porijekla, posebno da li su one "bile žrtve ratnih zločina, ko je počinio te zločine i ko su bile osobe koje su ih organizovale". Odgovora nema ni do dana današnjeg.

2.20 Dana 2. novembra 2010. godine, Institut za nestale osobe je izdao dvije potvrde u kojima se navodi da se gđa Lale i gđa Popović vode kao nestale osobe kod Kancelarije za traženje nestalih Republika Srpske, i da i dalje nisu pronađene. Potvrda za gđu Lale pogrešno navodi da je nema od 30. jula 1992. godine Ovo je posljednja zvanična dokumentacija koju su autori predstavke primili u vezi sa predmetom njihovih majki.

2.21 Što se tiče nadoknade, još uvijek nije uspostavljen fond za žrtve u skladu sa Zakonom o nestalim osobama. Autori tvrde da čak i ako se fond uspostavi, on će obezbijediti samo socijalne "invalidske penzije", a ne i mjere za nadokandu u skladu sa međunarodnim standardima. Osim toga, pravo na novčanu pomoć autora predstavke će biti izuzetno ograničeno jer član 12. Zakona o nestalim osobama propisuje da se "finansijska pomoć ne može primati istovremeno sa pomoći koja se prima po drugim osnovama". Prema podacima Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, pomoć iz člana 12 obuhvata penzije, socijalnu pomoć, invalidnine i prihod od rada. Kako oba autora predstavke imaju minimalne prihode, ne bi imali mogućnosti da primaju bilo kakvu finansijsku pomoć iz fonda. Autori su stanovnici Republike Srpske i na taj način ne ispunjavaju uslove za socijalnu zaštitu u Federaciji Bosne i Hercegovine. Oni takođe nemaju pravo na bilo kakvu nadoknadu koja postoji u Republici Srpskoj. Shodno tome, autori predstavke nisu dobili nikakav oblik nadoknade zbog navodnog prisilnog nestanka njihovih majki.

2.22 Autori predstavke tvrde da su iscrpili sve raspoloživa domaća pravna sredstva koja se bave pitanjem nestalih osoba, kako bi rasvijetlili sudbinu svojih majki. Oni se dalje pozivaju na utvrđene činjenice u odluci Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 13. jula 2005. godine, koji je priznao nepostojanja efikasnih lokalnih pravnih sredstava i rješenje istog suda od 26. maja 2006. godine, u kome se navodi da nadležni organi nisu izvršili dotičnu odluku.

2.23 Što se tiče prihvatljivosti predstavke *ratione temporis*, autori predstavke napominju da su gđa Lale i gđa Popović nestale prije stupanja na snagu Fakultativnog protokola za Državu potpisnicu. Međutim, tvrde da se i iz opšteg konteksta i iz posebnih okolnosti slučaja, vjerovatno može zaključiti da su bile izložene nepopravljivom i svojevolumnom kršenju njihovog ličnog integriteta i života i da u takvim slučajevima navodnog svojevolumnog ubijanja ili pogubljenja nestalih osoba, odgovarajuća pravna analiza u svrhu nadležnosti u smislu *ratione temporis* je ona, *mutatis mutandis*, koja se odnosi na slučajeve prisilnog nestanka. Autori predstavke takođe tvrde da su različite povrede procesnih obaveza Države nastavljene od 1992. godine, a i nakon stupanja na snagu Fakultativnog protokola za Državu potpisnicu.

2.24 U odnosu na član 96 (c) Poslovnika Komiteta, autori predstavke tvrde da njihova predstavka ne predstavlja zloupotrebu prava jer istraga o sudbini i mjestu gdje se nalaze njihove majke je još uvijek u toku. Oni tvrde da je postojanje niza postupaka na domaćem nivou održavalo u životu nadu u napredak za hiljade rođaka žrtava, uključujući i autore predstavke u ovom predmetu. Na kraju, međutim, trenutna situacija nekažnjivosti i neuspjeha da se utvrdi istina o sudbini gđe Lale i gđe Popović su uvjerali autore da je potrebno da pošalju predstavku Komitetu za ljudska prava.

Tužba

3.1 Autori predstavke tvrde da je Bosna i Hercegovina prekršila član 6. u vezi s članom 2, stav 3. Pakta u vezi sa gđom Lale i gđom Popović. Takođe tvrde da su i oni sami žrtve kršenja njihovih prava iz članova 7, 17. i 23, stav 1. u vezi s članom 2, stav 3. Pakta.

3.2 Što se tiče kršenja člana 6. u vezi s članom 2, stav 3. Pakta u vezi sa gđom Lale i gđom Popović, autori predstavke tvrde da je činjenica da su žrtve poslednji put viđene žive dok su im se bosanski vojnici približavali u po život opasnim okolnostima koje navode na zaključak da su bile stavljene u situaciju velikog rizika da pretrpe nepopravljivu štetu po njihov lični integritet i život. Autori predstavke tvrde da Država potpisnica ima obavezu da po službenoj dužnosti provede brzu, nepristrasnu, detaljnu i nezavisnu istragu teških kršenja ljudskih prava, kao što su prisilni nestanci, mučenja ili proizvoljna ubijanja. Napominju da se obaveza da istraži zločine primjenjuje i na slučajeve ubistava ili drugih akata koji utiču na uživanje ljudskih prava, koja se ne mogu pripisati Državi. U tim slučajevima, obaveza proizlazi iz dužnosti Države da zaštiti sve osobe na svojoj teritoriji od djela koja počinje privatna lica ili grupe lica, koja mogu ometati uživanje ljudskih prava tih pojedinaca.⁷ Autori predstavke se takođe pozivaju na sudsku praksu Komiteta prema kojoj Država potpisnica ima osnovnu dužnost da preduzme odgovarajuće mjere kako bi zaštitila život ljudi.⁸ Autori predstavke dalje konstatuju da su, u vrijeme kada su dostavili predstavku, gđa Lale i gđa Popović već bile među nestalim preko 20 godina i da su nestali dok su bili u ranjivoj situaciji kao stare žene koje su bježale od sukoba u kome su kršenja prava na život vršile sve strane. Autori navode da su gđa Lale i gđa Popović bile državljani BiH srpske nacionalnosti i zbog toga su posmatrane kao narod u neprijateljstvu sa Armijom R BiH.

3.3 Autori predstavke tvrde da su odmah i neprekidno tražili od nadležnih državnih organa da utvrde gdje se nalaze gđa Lale i gđa Popović, te da one koji su odgovorni, krivično gone, sude im i sankcionišu. Međutim, njihovi naponi su sistematski osujećivani i brza, nezavisna, nepristrasna i temeljita istraga nije provedena, što je u suprotnosti sa članom 6. u vezi s članom 2, stav 3. Pakta. Gdje se nalaze gđa Lale i gđa Popović i, u slučaju njihove smrti koja je vjerovatna, gdje se nalaze njihova tijela, ostaje nepoznato do dana današnjeg.

3.4 Autori predstavke tvrde da su i oni sami žrtve kršenja njihovih prava iz članova 7, 17. i 23, stav 1. u vezi sa članom 2, stav 3. Pakta koje vrši Bosna i Hercegovina, zbog teške duševne boli i patnje uzrokovane: (a) nestankom gđe Lale i gđe Popović; (b) stalnom neizvjesnosti u vezi sa njihovom sudbinom i mjestom gdje se nalaze; (c) neuspjehom da se pronađu, ekshumiraju, identifikuju i vrate posmrtni ostaci gđe Lale i gđe Popović; (d) neuspjehom da se izvrši istraga i osiguraju efikasna obeštećenja i (e) nedostatkom odgovora vlasti na njihov zahtjev za informacije o slučaju gđe Lale i gđe Popović, čime krše njihovo pravo na istinu; (f) neizvršenje raznih odredaba Zakona o nestalim osobama, uključujući i odredbe koje se

⁷ Autori predstavke se pozivaju na Opšti komentar Komiteta 31 (2004) o prirodi opšte zakonske obaveze koja je nametnuta Državama potpisnicama Pakta, tačka 8; Inter-američki sud za ljudska prava, *Chitay Nech i ostali protiv Gvatemale*, presuda od 25. maja 2010. godine, Serija C No. 212, tačka 92; Inter-američki sud za ljudska prava, *Velásquez Rodríguez protiv Hondurasa*, presuda od 29. jula 1988. godine, Serija C No. 4, tačka 172; Evropski sud za ljudska prava, *Demiray protiv Turske*, tužba No. 27308/95, presuda od 21. novembra 2000. godine, tačaka 50; Evropski sud za ljudska prava, *Tanrikulu protiv Turske*, tužba No. 23763/94, presuda od 8. jula 1999. godine, tačka 103; i Evropski sud za ljudska prava, *Ergi protiv Turske*, tužba no. 23818/94, presuda od 28. jula 1998. godine, tačka 82.

⁸ Pogledati predstavke No. 84/1981, *Dermitt Barbato protiv Urugvaja*, Mišljenje usvojeno 21. oktobra 1982. godine, tačka 10.

odnose na uspostavljanje Fonda za podršku porodicama nestalih osoba, čime je autorima predstavke oduzeto pravo na obeštećenje; i (g) neuspjehom Države potpisnice da izvrši presudu Ustavnog suda od 13. jula 2005. godine. Autori predstavke tvrde da su, čim im je to bilo izvodljivo, prijavili svoje majke kao nestale i zatražili intervenciju relevantnih domaćih vlasti kako bi se utvrdila sudbina njihovih majki. Autori predstavke dalje tvrde da je u vrijeme podnošenja njihove predstavke, već bilo prošlo više od 20 godina kako traže informacije od nadležnih organa. Vlasti ne samo da nisu odgovorile, nego postavljaju brojne prepreke na tom put, ostavljajući autorima predstavke da snose odgovornost za rasvijetljavanje sudbine svojih majki. Autori stoga smatraju da su bili žrtve odvojenog kršenja člana 7, u vezi sa članom 2, stav 3. Konvencije.

3.5 Autori predstavke dalje tvrde da je došlo do kršenja njihovih prava iz članova 17. i 23, stav 1. u vezi sa članom 2, stav 3. Pakta. Tvrde da su dali svoje uzorke DNK vlastima 2003. godine kako bi olakšali postupak identifikacije posmrtnih ostataka gđe Lale i gđe Popović, ali nikada nisu dobili nikakvu povratnu informaciju od nadležnih organa. Tvrde da nedostatak odgovora u vezi ishoda procesa ekshumacije i identifikacije i propust vlasti Države potpisnice da vrati posmrtnu ostatke njihovih majki kod njih izaziva bol i patnju jer nisu bili u stanju da svoje majke propisno sahrane.

3.6 Autori predstavke traže od Komiteta da preporuči da Država potpisnica (a) naredi brzu, nepristrasnu i detaljnu istragu o sudbini i mjestu gdje se nalaze njihove majke; (b) dovede počiniocima pred nadležne organe kako bi se sudski gonili, osudili i kaznili; i (c) obezbijedi autorima predstavke adekvatnu naknadu koja pokriva materijalnu i nematerijalnu štetu, kao i druge mjere reparacije, uključujući i mjere rehabilitacije i zadovoljštine. Konkretno, autori predstavke traže da Država članica javno prizna svoju međunarodnu odgovornost, da im pruži medicinsku i psihološku pomoć besplatno i da se uspostavi obrazovni program o međunarodnom pravu iz oblasti ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava za sve pripadnike snaga bezbjednosti i sudstva.

Izjašnjenje Države potpisnice o prihvatljivosti i meritumu

4.1 Država potpisnica se u svojim zapažanjima od 2. aprila 2013. godine poziva na akte koje je dobila od državnih i entitetskih institucija koje su dale informacije o preduzetim koracima u vezi sa slučajevima gđe Lale i gđe Popović. U aktu od 26. februara 2013. godine, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine navodi da su nakon zaključenja Dejtonskog sporazuma 1995. godine, nadležni organi Bosne i Hercegovine (BiH) u saradnji sa međunarodnim organizacijama uložili značajne napore da iznađu djelotvoran i pravičan način da se riješe hiljade optužbi za počinjene ratne zločine. Uz uspostavu pravnog okvira za rad na procesuiranju predmeta ratnih zločina, uspostavljeni su i Sud Bosne i Hercegovine i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine koji imaju isključivu nadležnost za procesuiranje predmeta ratnih zločina. Bilo kakva prijava o ratnim zločinima zaprimljena od strane drugih tužilaštava ili sudova dostavlja se Tužilaštvu Bosne i Hercegovine na razmatranje i ocjenu u skladu sa uspostavljenim kriterijumima. Zbog velikog broja predmeta ratnih zločina, dana 29.12.2008. godine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvojilo Državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina. Jedan od osnovnih ciljeva Strategije je procesuiranje najsloženijih i najprioritetnijih predmeta ratnih zločina u roku od 7 godina, te procesuiranje ostalih predmeta ratnih zločina u periodu od 15 godina od usvajanja Strategije. Država potpisnica se dalje poziva na usvajanje Zakona o nestalim osobama 2004. godine, kojim je uspostavljen Institut za nestale osobe. Na prijedlog Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je formiralo Nadzorno tijelo koje prati provođenje Strategije. Ministarstvo pravde dalje navodi da su tužilaštva u Bosni i Hercegovini su evindetirala veliki broj predmeta ratnih zločina sa velikim brojem prijavljenih osoba i da

će tako za rješavanje svih prijava na pravedan i efikasan način, a time i otkrivanje istine o nestalim osobama, biti potreban duži vremenski period.

4.2 U aktu od 15. februara 2013. godine, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine navodi da je 2005. godine Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrdio da su vlasti Bosne i Hercegovine povrijedile prava authora predstavke da ne budu podvrgnuti mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, kao i njihovo pravo na privatni porodični život, prilikom rješavanja slučajeva njihovih majki. Tužilaštvo dalje navodi da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine donio 27. maja 2006. godine rješenje o neizvršenju njegove ranije odluke iz 2005. godine. Tužilaštvo navodi da je nakon prijema ovog rješenja, dana 15.05.2007. godine, donijelo naredbu o provođenju istrage protiv NN počinitelja u Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine zbog neizvršenja odluke Ustavnog suda iz 2005. godine. Tužilaštvo navodi da su u toku istrage preduzete brojne mjere, uključujući prikupljanje detaljnih izvještaja o mjerama i aktivnostima od Ureda za saradnju i zastupanje Vlade Federacije Bosne i Hercegovine pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, Kancelarije Pravnog zastupnika Republike Srpske pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, Vlade Federacije Bosne i Hercegovine, Vlade Republike Srpske i Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Tužilaštvo dalje navodi da je, nakon detaljne analize prikupljenih izvještaja i drugih dokaza, utvrđeno da ne postoje dokazi koji bi potvrdili osnovanu sumnju da je neka od odgovornih osoba u Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine preduzela bilo aktivnu ili pasivnu radnju kako bi negirala, sprečila ili na drugi način ometala izvršenje odluke Ustavnog suda. Shodno tome, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je dana 06.04.2011. godine donijelo naredbu o obustavi istrage koja je postala pravosnažna i predmet je arhiviran.

4.3 Što se tiče istrage o nestanku majki autora predstavke, Tužilaštvo navodi da Posebni odjel za ratne zločine provodi istragu protiv većeg broja osumnjičenih osoba zbog postojanja osnova sumnje da su, između ostalog, učestvovali u planiranju i organizovanju sistematskog zatvaranja, nečovječnog postupanja i ubistvima civilnog srpskog stanovništva na širem području opštine Trnovo za vrijeme konflikta. Tužilaštvo dalje navodi da se jedan od osumnjičenih tereti da je u svojstvu načelnika Stanice javne bezbjednosti (SJB) Trnovo planirao i pokrenuo formiranje policijskih snaga, vojnih formacija i jedinica za posebne namjere, te naredio i podstrekao protivpravno zatvaranje i nečovječno postupanje prema civilima srpske nacionalnosti na širem području opštine Trnovo. Ovaj predmet se trenutno vodi i ima status aktivne istrage. Osumnjičeni se terete da su učestvovali u počinjenju krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine. Tužilaštvo dalje navodi da je gđa Popović u ovim predmetima navedena kao oštećena zajedno sa velikim brojem oštećenih – žrtava. Tužilaštvo navodi da je u ovom predmetu donijelo naredbu o provođenju istrage i tvrdi da se preduzimaju neophodne istražne radnje kako bi se ispitale okolnosti izvršenja ovog krivičnog djela. Tužilaštvo dalje tvrdi da se njegove posljedice zasigurno odnose i na pitanje sudbine i nestanka majki podnosilaca predstavke, s obzirom da predmet obuhvata nestanak civila srpske nacionalnosti sa šireg područja opštine Trnovo. Tužilaštvo dalje navodi da je predmet kategorisan kao vrlo složen predmet ratnog zločina, koji, u skladu sa Državnom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina, predstavlja prioritetan predmet sa rokom procesuiranja od 7 godina od dana usvajanja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina. Međutim, Tužilaštvo navodi da, imajući u vidu složenost predmeta i veliki broj svjedoka i žrtava koje obuhvata, i količinu dokaza koju treba identifikovati, nemoguće je dati precizan vremenski okvir do kada može biti završena istraga.

Konačno, Tužilaštvo tvrdi da istraga koju provodi u predmetu nestanka gđe Lale i gđe Popović ispunjava uslove efikasnosti, nepristrasnosti i nezavisnosti i da Tužilaštvo u potpunosti poštuje prava oštećenih u pogledu izvještavanja o mjerama koje preduzima u ovom predmetu.

4.4 U aktu od 12. marta 2013. godine, Ured za saradnju i zastupanje Vlade Federacije Bosne i Hercegovine pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine navodi aktivnosti koje su nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine poduzeli na izvršenju naredbi iz Odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 13.7.2005. godine. Ured navodi da je, u skladu sa nalogom iz Odluke Ustavnog suda, Federalna komisija za traženje nestalih osoba apelantima dostavila dostupne i raspoložive informacije o predmetu. Ured dalje navodi da je, u skladu sa nalogom Ustavnog suda i kao što je propisano Zakonom o nestalim osobama, Institut za nestale osobe otpočeo sa radom 01. 01. 2008. godine, nakon čega je uspostavljena Centralna evidencija nestalih osoba u Bosne i Hercegovine. Međutim, Ured priznaje da Fond za pomoć porodicama nestalih osoba još nije otpočeo sa radom..

4.5 U aktu od 4. marta 2013. godine, Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine navodi da je gđa Lale nestala 2. augusta 1992. godine, a da je gđa Popović nestala 30.7.1992. godine i da su kao nestale osobe evidentirana u bazama Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, Međunarodne komisije za traženje nestalih, Operativnog tima Republike Srpske i Instituta za nestale osobe Bosne i Hercegovine. Institut dalje navodi da preduzima sve potrebne radnje u cilju pronalaska gđe Lale i gđe Popović pa su u ostvarivanju postavljenog zadatka uspostavili saradnju sa Tužilaštvom Bosne i Hercegovine, entitetskim ministarstvima pravde, entitetskim ministarstvima unutrašnjih poslova, kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, centrima javne bezbjednosti Republike Srpske, te sigurnosnim agencijama.

Komentari autora predstavke na izjašnjenje Države potpisnice

5.1 Dana 3. jula 2013. godine, autori predstavke su dostavili svoje komentare na izjašnjenje Države potpisnice. Napominju da Država potpisnica ne osporava prihvatljivost predstavke niti osporava bilo koju od navodnih činjenica, a niti osporava navodno trajno kršenje njihovih prava iz članova 7, 17. i 23, stav 1. u vezi sa članom 2, stav 3. Pakta.

5.2 Autori predstavke navode da je, u trenutku podnošenja njihove predstavke, bilo prošlo više od 20 godina od nestanka njihovih majki. Oni dalje tvrde da su od 2001. godine dostavljali detaljne informacije o tom slučaju nadležnim organima, uključujući identitet navodnih počinitelja. Ipak, u istrazi je postignut mali ili nikakav napredak i nikakve informacije im nisu dostupne. Ostaje nepoznato gdje se nalaze njihove majke i niko nije procesuiran ili kažnjen za njihov nestanak. Izražavaju zabrinutost da bi, čak iako bi se primijenio rok od sedam godina iz Državne strategije za procesuiranje ratnih zločina u njihovom slučaju, to bi i dalje iziskivalo čekanje od više od 23 godina da se slučaj zatvori, a počinioci izvedu pred lice pravde. Tvrde da tako dugo kašnjenje ne zadovoljava standarde ažurnosti i učinkovitosti koji moraju da karakterišu istrage teških kršenja ljudskih prava.

5.3 Autori predstavke tvrde da informacije koje Tužilaštvo daje o istrazi u vezi sudbine njihovih majki ne zadovoljava standarde koji su potrebni da se istraga ocijeni efikasnom. Tvrde da se istragu kršenja ljudskih prava mora obaviti po službenoj dužnosti Država potpisnica. Napominju da je Država potpisnica upoznata još od 1993. godine sa zločinima koji su počinjeni na području Trnova i nestankom njihovih majki. Međutim, Država potpisnica nije otvorila istragu o događajima niti provela službenu istragu o događajima sve do 2001. godine, kada su oni podnijeli

krivičnu prijavu. Autori predstavke dalje konstatuju da je samo gđa Popović navedena kao žrtva u predmetu koji se vodi pred Tužilaštvom i da, iako su podnijeli nekoliko tužbi zbog nestanka gospođe Lale, nje nema navedene u ovom predmetu.

5.4 Ističući izjavu Tužilaštvu u njegovom dopisu da poštuje prava žrtava da budu informisane o preduzetim mjerama u istrazi slučaja njihovih majki, autori tvrde da nisu imali pristup svim informacijama u tom smislu, bez obzira na njihove kontinuirane upite.

Pitanja i postupak pred Komitetom

Razmatranje prihvatljivosti

6.1 Prije razmatranja bilo kog odštetnog zahtjeva sadržanog u predstavci, Komitet mora, u skladu s članom 93. Poslovnika, odlučiti da li je slučaj prihvatljiv u skladu sa Fakultativnim protokolom.

6.2 Komitet je utvrdio, kako to propisuje član 5, stav 2. Fakultativnog protokola, da ista stvar nije predmet razmatranja u nekom drugom postupku međunarodne istrage ili rješavanja.

6.3 Komitet konstatuje tvrdnju autora predstavke da su iscrpili sva raspoloživa domaća pravna sredstva. U nedostatku bilo kakvih prigovora od strane Države potpisnice u vezi s tim, Komitet smatra da je ispunjen uslov iz člana 5, stav 2, tačka (b) Fakultativnog protokola.

6.4 Komitet konstatuje da Država potpisnica ne osporava prihvatljivost predstavke i da je navodno trajno kršenje prava autora predstavke iz članova 7, 17. i 23, stav 1. u vezi sa članom 2, stav 3. Pakta, dovoljno potkrijepljeno u svrhu prihvatljivosti predstavke.

6.5 Pošto su ispunjeni svi uslovi za prihvatljivost, Komitet je proglasio predstavku prihvatljivom i započeo sa ispitivanjem njene osnovanosti.

Ispitivanje osnovanosti predstavke

7.1 Komitet je razmotrio slučaj u svjetlu svih informacija koje su mu stavile na raspolaganje stranke u postupku, kao što je predviđeno članom 5, stav 1. Fakultativnog protokola.

7.2 Komitet konstatuje tvrdnju autora predstavke da su 2. augusta 1992. godine bosanski vojnici zapalili kuću u koju su se skolinile gđa Lale i gđa Popović. Komitet dalje konstatuje tvrdnju autora predstavke da su, prema riječima očevidca, gđa Lale i gđa Popović bile u kući upravo malo prije nego što je kuća bila zapaljena, da sledećeg dana nikakva tijela nisu nađena u kući i da sudbina i mjesto gdje se nalaze gđa Lale i gđa Popović od tada ostaju nepoznati. Komitet takođe konstatuje na ovome zasnovan argument autora predstavke da je razumno pretpostaviti da su gđa Lale i gđa Popović nestale u po život opasnim okolnostima 2. augusta 1992. godine. Komitet konstatuje argument autora predstavke da Država potpisnica nije po službenoj dužnosti provela brzu, nepristranu, temeljitu i nezavisnu istragu da bi rasvijetlila sudbinu gđe Lale i gđe Popović i pronašla mjesto gdje se nalaze i privela počinitelje licu pravde. Komitet se u ovom pogledu prisjeća svog opšteg komentara br. 31 (2004) o prirodi opšte zakonske obaveze koja je nametnuta Državama potpisnicama Pakta, prema kojoj neuspjeh Države potpisnice da istraži navode o povredama i neuspjeh Države potpisnice da privede licu pravde počinitelje određenih povreda (posebno počinitelje mučenja i sličnih okrutnih, nečovječnih i ponižavajućih postupaka, pogubljenja po kratkom postupku i svojevolumnih ubijanja i prisilnih nestanaka) mogu sami po sebi dovesti do odvojenog kršenja

Pakta.⁹ Komitet smatra da vlasti koje istražuju kršenja, kao što su pogubljenja po kratkom postupku i svojevoljna ubijanja i prisilni nestanci, moraju biti marljive kako bi osigurale djelotvornost istrage i moraju blagovremeno dati porodicama mogućnost da svojim saznanjima doprinesu istrazi. Informacije o napretku istrage moraju biti odmah dostupne porodicama.

7.3 Komitet konstatuje tvrdnju autora predstavke da Država potpisnica ima stalnu obavezu da pronade, ekshumira i identifikuje nestale osobe i vrati njihove posmrtno ostatke porodici kao i da identifikuje, krivično goni i sankcionira one koji su odgovorni za zločine. S tim u vezi, Komitet priznaje teškoće sa kojima se Država potpisnica može suočiti u istragama zločina koji su možda počinjeni na njenoj teritoriji tokom kompleksnog oružanog sukoba u kome je bilo uključeno više oružanih snaga. Prema tome, iako priznaje ozbiljnost navodnih zločina i patnje autora, jer mjesto gdje se nalaze posmrtni ostaci njihovih nestalih majki još uvijek nije rasvijetljeno, a krivci još nisu izvedeni pred lice pravde, to samo po sebi nije dovoljno da se utvrdi kršenje člana 2, stav 3. Konvencije u okolnostima iz ove predstavke.¹⁰

7.4 Komitet u tom smislu konstatuje informaciju Države potpisnice da ona ulaže napore na pronalaženju efikasnih načina da procesuirati veliki broj predmeta ratnih zločina. Naime, Ustavni sud je utvrdio da su vlasti odgovorne za istraživanje nestanka gđe Lale i gđe Popović (pogledati tačku 2.15 ovog mišljenja) i domaći mehanizmi su uspostavljeni da bi se bavili prisilnim nestancima i drugim predmetima ratnih zločina (pogledati tačke 4.1 i 4.5 ovog mišljenja). Komitet također konstatuje informaciju Države potpisnice da je Posebni odjel za ratne zločine Tužilaštva pokrenuo istragu o navodnim ratnim zločinima počinjenim nad srpskim civilima na širem području Trnova tokom sukoba i da će ova istraga vjerovatno imati uticaja na slučaj majki autora s obzirom da se odnosi na nestanak srpskih civila na širem području opštine Trnovo. Komitet konstatuje da je istraga u toku. Komitet dalje konstatuje argument Države potpisnice da istraga o nestanku gđe Lale i gđe Popović ispunjava zahtjeve efikasnosti, nepristrasnosti i nezavisnosti, i da je Komisija za nestala lica dala autorima sve dostupne informacije o slučaju njihovih majki.

7.5 Međutim, Komitet konstatuje da autori predstavke tvrde da im, u vrijeme kada su podnijeli predstavke, 20 godina nakon nestanka njihovih majki, a sedam godina nakon odluke Ustavnog suda od 13. jula 2005. godine, istražni organi nisu dali nikakve relevantne informacije u vezi istrage o nestanku njihovih majki. Autori predstavke su 6. februara 2006. godine, podnijeli apelaciju Ustavnom sudu i zatražili da usvoji odluku da su vlasti propustile da izvrše njegovu odluku od 13. jula 2005. godine. Dana 27. maja 2006. godine, Ustavni sud je utvrdio da su sve dostupne informacije date autorima, ali da njegova odluka nije u potpunosti izvršena jer su vlasti propustile da uspostave određene institucije u skladu sa Zakonom o nestalim osobama. Država potpisnica je dala opšte informacije o svojim naporima da utvrdi sudbinu nestalih osoba i da goni počiniocima. Ipak, autorima ili Komitetu nije dala konkretne i relevantne informacije u vezi sa predmetom gđe Lale i gđe Popović i koracima koje je preduzela da utvrdi njihovu sudbinu i mjesto gdje se nalaze. Komitet zaključuje da činjenice kojima raspolaže ukazuju na kršenje člana 6, a u vezi sa članom 2, stav 3. Pakta u odnosu na gđu Lale i gđu Popović.

⁹ Opšti komentar br. 31 (2004) o o prirodi opšte zakonske obaveze koja je nametnuta Državama potpisnicama Pakta, koji je usvojen 29. marta 2004. godine, tačke 8, 15 i 18.

¹⁰ Pogledati Predstavku br. 2064/2011, *Milan Mandić protiv Bosne i Hercegovine*, Mišljenje usvojeno 5. novembra 2015. godine, tačka 8.3

7.6 Komitet također konstatuje tvrdnje autora da su njihova prava iz članova 7, 17. i 23, stav 1. u vezi sa članom 2, stav 3. Pakta prekršena. Takođe prima na znanje patnje i bolove prouzrokovane autorima zbog stalne neizvjesnosti koja proizlazi iz zoga što ne znaju gdje posmrtni ostaci njihovih majki mogu biti i nemogućnosti, ako su preminule, da im obezbijede dostojnu sahranu. Takođe napominje da, iako su autori predstavke dali uzorke DNK vlastima 2003. godine, kako bi se olakšala identifikacija posmrtnih ostataka gđe Lale i gđe Popović, nisu dobili odgovor od nadležnih organa. Komitet smatra da ove okolnosti, zajedno sa nedostatkom informacija u vezi sa sudbinom gđe Lale i gđe Popović, predstavljaju nečovječno i ponižavajuće postupanje kojim se krši član 7. samostalno i u vezi s članom 2, stav 3. Pakta u odnosu na autore predstavke.

7.7 U svjetlu gore navedenog, Komitet neće odvojeno ispitivati navode o povredama članova 17. i 23, stav 1. u vezi s članom 2, stav 3. Pakta.¹¹

8. Postupajući u skladu sa članom 5, stav 4. Fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt, Komitet za ljudska prava je mišljenja da je Država potpisnica postupila u suprotnosti sa članovima 6, 7. i 9. u vezi sa članom 2, stav 3. Pakta u odnosu na gđu Lale i gđu Popović i članom 7. samostalno i u vezi s članom 2, stav 3. u odnosu na autore predstavke.

9. U skladu s članom 2, stav 3. Pakta, Komitet smatra da je Država potpisnica obavezna da obezbijedi zadovoljštinu autorima predstavke. Za to je potrebno da se u potpunosti obezbijedi reparaciju pojedincima čija prava iz Pakta su prekršena. U skladu s tim, Država potpisnica je dužna, između ostalog, da: (a) intenzivira istrage kako bi utvrdila sudbinu gđa Lale i gđa Popović ili mjesto gdje se one nalaze, kao što je propisano Zakonom o nestalim osobama iz 2004. godine; (b) pojača napore na privođenju pravdi onih koji su odgovorni za nestanak gđe Lale i gđe Popović bez nepotrebnog odgađanja, kako je propisano Nacionalnom strategijom za ratne zločine; (c) osigura da neophodna psihološka rehabilitacija i medicinska njega budu dostupne autorima predstavke za nematerijalnu štetu koju su pretrpjeli; i (d) obezbijedi adekvatnu naknadu i odgovarajuće mjere zadovoljštine. Država potpisnica je također obavezna da spriječi slične povrede u budućnosti i mora obezbijediti, naročito, da informacije o istragama prisilnih nestanaka i odgovarajuće mjere zadovoljštine budu dostupne porodicama nestalih osoba.

10. Imajući na umu da je, postavši jedna od potpisnica Fakultativnog protokola, Država potpisnica priznala nadležnost Komiteta koji utvrđuje da li je došlo do povrede Pakta i da je, na osnovu člana 2. Pakta, Država potpisnica preuzela obavezu da osigura svim osobama na njenoj teritoriji i svim osobama koje su u njenoj nadležnosti prava priznata u Paktu, te da osigura efikasnu zadovoljštinu, kada se utvrdi da je došlo do povrede, Komitet želi da dobije od Države potpisnice, u roku od 180 dana, informacije o preduzetim mjerama za realizaciju ovog mišljenja. Od Države potpisnice se također traži da javno objavi ovo mišljenje, te da ga široko distribuiše na sva tri službena jezika Države potpisnice.

¹¹ Pogledati Predstavku No. 2064/2011, *Milan Mandić protiv Bosne i Hercegovine*, Mišljenje usvojeno 5. novembra 2015. godine, tačka 8.5.